

SOBREPRESENTACIÓ I SUBREPRESENTACIÓ EN EL CONGRÉS DELS DIPUTATS (1977-1993)

Josep Sort i Jané

Aquesta comunicació té per objectiu donar a conèixer un índex de representació territorial (IRT) que pensem que pot ajudar-nos a una millor aproximació a la dinàmica político-territorial de l'Estat espanyol. És un índex que ja ha estat emprat en d'altres països on també el *cleavage* territorial assumeix un rellevància important. Aquest seria el cas del Canadà, per exemple. La comunicació es divideix en tres parts. En la primera es presenta l'índex. En la segona s'aplica al cas espanyol. Finalment, la tercera aplega les conclusions.

1. PRESENTACIÓ DE L'ÍNDEX

Essencialment aquest índex de representació territorial té per objectiu determinar quina és la representativitat política de cada territori o, en el nostre cas, de cada comunitat autònoma. Així una comunitat autònoma es troba *sobrerepresentada* quan la proporció de diputats pertanyents al grup parlamentari majoritari del Congrés escollits en ella respecte el total de diputats del grup és *superior* a la proporció del nombre total de diputats que la comunitat autònoma envia al Congrés respecte el total de diputats que el Congrés. Per contra, si és *inferior*, llavors direm que es troba *subrepresentada*. Aquest índex de representació territorial, doncs, és el producte de dues proporcions.

La proporció (1) determina el pes d'una comunitat autònoma "x" (CA "x") a l'interior del Congrés de diputats,

$$(1) \quad \frac{\text{nombre de diputats que s'escullen a la CA "x"}}{\text{nombre total de diputats en el Congrés}} \times 100$$

La proporció (2), per la seva banda, ens informa sobre el pes dels diputats membres del grup parlamentari majoritari escollits a la CA "x" respecte el total de diputats membres del mateix grup parlamentari en el Congrés,

$$(2) \quad \frac{\text{nombre de diputats del GP majoritari en la CA "x"}}{\text{nombre total de diputats del GP majoritari en el Congrés}} \times 100$$

Aquesta proporció permet conèixer la composició regional dels successius grups parlamentaris majoritaris que s'han donat entre 1977 i 1993 al Congrés de diputats espanyol.

Un cop conegudes (1) i (2), les relacionem, i obtenim (3) que és l'índex de representació territorial (IRT) que cerquem,

$$(3) \quad \frac{(2)}{(1)}$$

Si $IIRT_x = 100\%$, és a dir, que $(2) = (1)$, implica, òbviament, que les dues proporcions són idèntiques, per la qual cosa el pes dels diputats membres del grup parlamentari majoritari escollits a la CA "x" respecte el total de diputats membres del mateix grup parlamentari en el Congrés és exactament el mateix que el pes d'aquesta CA a l'interior del Congrés de diputats.

Ara bé, si $IIRT_x > 100\%$, llavors ens trobem davant un cas de *sobrerepresentació* territorial. Contràriament, si $IIRT_x < 100\%$, és a dir, és inferior, es considera que la CA "x" està *subrepresentada*.

2. APLICACIÓ AL CAS ESPANYOL

Un cop presentat l'índex, passem a la seva aplicació al cas espanyol. Prenem com a marc cronològic el que va de 1977 a l'actualitat, inloent-hi, doncs, les sis eleccions generals que han tingut lloc en aquest espai de temps.

Quatre són les dades amb les que hem de treballar, a) el nombre de diputats que s'escullen a cada CA, b) el nombre total de diputats del Congrés, c) el nombre de diputats del GP majoritari escollits en cada CA i, finalment, d) el nombre total de diputats del GP majoritari en el Congrés. D'aquestes quatre, només una d'elles ha romàs constant al llarg de les sis conteses electorals, el nombre total de diputats en el Congrés, que com se sap ha estat de tres-cents cinquanta altres. Les altres tres han sofert modificacions més o menys intenses en aquest període.

En el Quadre 1 es reflecteix l'evolució del nombre de diputats que s'han escollit fins ara a cada CA en les successives conteses electorals generals. A continuació, en el Quadre 2 reproduïm el nombre de diputats del grup

parlamentari majoritari escollits en cada CA, igualment en cada elecció. Finalment, en el Quadre 3 s'especifiquen el nombre total de diputats del grup parlamentari majoritari en el Congrés arran de cadascuna de les eleccions. Cal tenir en compte, respecte els quadres 2 i 3, que el grup parlamentari majoritari de les dues primeres eleccions (1977 i 1979) pertany a un partit concret, la UCD, mentre que el de les restants (1982, 1986, 1989, 1993) a un altre, el PSOE.

QUADRE 1
DIPUTATS PER COMUNITATS AUTÒNOMES

	1977	1979	1982	1986	1989	1993
ANDALUSIA	59	59	59	60	61	61
ARAGÓ	14	14	14	14	13	13
ASTÚRIES	10	10	10	09	09	09
BALEARS	06	06	06	06	06	07
CANÀRIES	13	13	13	13	14	14
CANTÀBRIA	05	05	05	05	05	05
CASTELLA LA MANXA	21	21	21	20	20	20
CASTELLA I LLEÓ	35	35	35	34	33	33
CATALUNYA	47	47	47	47	46	47
C. VALENCIANA	29	29	29	31	31	31
EXTREMADURA	12	12	12	11	11	11
GALÍCIA	27	27	27	27	27	26
MADRID	32	32	32	33	33	34
MÚRCIA	08	08	08	08	09	09
NAVARRA	05	05	05	05	05	05
PAÍS BASC	21	21	21	21	21	19
LA RIOJA	04	04	04	04	04	04
CEUTA	01	01	01	01	01	01
MELILLA	01	01	01	01	01	01

QUADRE 2

DIPUTATS DELS GRUPS PARLAMENTARIS MAJORITARIS
PER COMUNITAT AUTÒNOMA

	1977	1979	1982	1986	1989	1993
ANDALUSIA	27	24	43	42	42	37
ARAGÓ	07	08	09	08	07	07
ASTÚRIES	04	04	06	05	04	04
BALEARS	04	04	03	03	03	03
CANÀRIES	10	09	07	06	07	05
CANTÀBRIA	03	03	03	03	03	03
CASTELLA LA MANXA	12	13	13	12	12	10
CASTELLA I LLEÓ	25	25	18	16	14	13
CATALUNYA	09	12	25	21	20	18
C. VALENCIANA	11	13	19	18	16	12
EXTREMADURA	08	07	09	07	07	07
GALÍCIA	20	17	09	11	12	11
MADRID	11	12	18	15	12	13
MÚRCIA	04	04	05	05	05	04
NAVARRA	03	03	03	02	02	02
PAÍS BASC	04	05	08	07	06	07
LA RIOJA	02	03	02	02	02	02
CEUTA	01	01	01	01	01	00
MELILLA	01	01	01	00	00	01
TOTAL	166	168	202	184	175	159

QUADRE 3

GRUPS PARLAMENTARIS MAJORITARIS

Elecció	Grup	Majoria
1977	UCD	166
1979	UCD	168
1982	PSOE	202
1986	PSOE	184
1989	PSOE	175
1993	PSOE	159

Un cop fets els corresponents càlculs, obtenim els índexs de representació territorial de cada comunitat autònoma en cada contesa electoral, segons consta en el Quadre 4. Una primera ullada permet constatar l'existència de profundes diferències en els valors del índexs obtinguts. Aquestes van, deixant de banda els casos de Ceuta i Melilla, des d'una subrepresentació del 40 % (País Basc, 1977) fins a una sobrerepresentació del 173 % (Cantàbria, 1977).

QUADRE 4

ÍNDEX DE REPRESENTACIÓ TERRITORIAL
(EN %)

	1977	1979	1982	1986	1989	1993
ANDALUSIA	94	85	127	133	138	134
ARAGÓ	106	119	111	109	108	119
ASTÚRIES	63	82	102	104	88	97
BALEARS	143	140	87	96	101	94
CANÀRIES	164	145	94	88	100	79
CANTÀBRIA	173	127	106	116	122	135
CASTELLA LA MANXA	121	129	107	124	120	110
CASTELLA I LLEÓ	151	149	89	94	85	87
CATALUNYA	41	53	92	85	87	85
C. VALENCIANA	80	93	113	111	104	86
EXTREMADURA	143	122	131	123	129	142
GALÍCIA	157	131	58	78	89	94
MADRID	73	78	98	88	73	84
MÚRCIA	105	103	108	118	110	97
NAVARRA	130	127	106	78	82	90
PAÍS BASC	40	50	66	63	57	82
LA RIOJA	110	162	90	99	104	114
CEUTA	202	198	165	181	190	00
MELILLA	202	198	165	00	00	210

Del Quadre 4 podem derivar l'existència de quatre grups de comunitats. En el primer hi situem tres comunitats autònomes, Catalunya, Madrid i el País Basc, les quals són les úniques que han estat permanentment subrepresentades al llarg d'aquests anys. Un segon grup està format per Aragó, Cantàbria, Castella-la Manxa i Extremadura, àdhuc també Múrcia -tot i el 97 % de 1993- les quals, independentment del color del grup parlamentari majoritari, han estat permanentment sobrerrepresentades. El tercer i quart grup estan formats per comunitats l'índex de representació de les quals ha variat en funció, precisament del color parlamentari majoritari. Així trobem que Castella i Lleó, Galícia, Balears, Canàries, i Navarra, a les quals també podem afegir el cas de La Rioja, van estar sobrerrepresentades en l'etapa UCD, mentre que a partir de l'arribada al poder del PSOE passaren a estar subrepresentades. Per contra, Andalusia, València i, en menor mesura, Astúries, que formen el quart grup han conegut un procés invers.

3 CONCLUSIONS

Les conclusions que podem extreure de l'aplicació d'aquest índex al cas de l'Estat espanyol són diverses. En primer lloc, mostra la importància dels desequilibris territorials en la dinàmica política de l'Estat espanyol, amb l'existència d'unes comunitats autònomes permanentment sobrerrepresentades i d'unes altres permanentment subrepresentades. En segon lloc, confirma la vocació, podríem dir "pro-ruralista", de la política espanyola. Només cal veure que són les comunitats autònomes on el fet urbà o àdhuc metropolità té un gran pes, aquelles més perjudicades en benefici de les de característiques eminentment rurals. A més a més és paradoxal que tres de les comunitats més riques de l'Estat, siguin les més subrepresentades. En definitiva, pensem que l'índex que hem proposat sí que té una utilitat per conèixer més detalls de la dinàmica territorial de l'Estat d'Autonomies. El que cal ara preguntar-se és si la seva utilitat és purament descriptiva o també ens pot ajudar a interpretar, àdhuc a predir, el desenvolupament immediat d'aquest estat. En aquest sentit la qüestió que se'ns planteja immediatament és si un determinat nivell de representativitat pressuposa obtenir (o no) determinats beneficis. En d'altres paraules, les comunitats sobrerrepresentades, en general, i en particular les que ho han estat de manera permanent o de manera perllongada, han resultat més beneficiades per les polítiques dels successius governs que les comunitats autònomes subrepresentades? No pretenem ara respondre a aquesta pregunta definitivament, car és obvi que caldria una anàlisi molt aprofundida. Amb tot, si ens atenim a l'evolució de la política regional espanyola en els darrers temps, es constata que, efectivament, un dels seus eixos ha estat la reducció del desequilibri territorial mitjançant el desenvolupament de les comunitats més pobres.

Una altra de les hipòtesis que ens podríem plantejar és si, aquelles comunitats autònomes subrepresentades de manera permanentment o perllongada han patit processos de frustració per aquest fet o bé han cercat en d'altres instàncies polítiques (governos i parlaments autonòmics, partits nacionalistes o regionalistes,

o àdhuc en l'oposició oficial, per exemple) un instrument que els permeti canalitzar les seves demandes. En aquest sentit, l'increment del protagonisme de les forces nacionalistes a Catalunya i el País Basc, així com l'actual hegemonia del Partit Popular a Madrid, són elements que poden també induir a donar una resposta afirmativa.

Amb tot, aquestes dues qüestions i d'altres que poden sortir, han de ser objecte d'una anàlisi més aprofundida, per la qual cosa només ens limitem a plantejar-les sense cap voluntat, ara per ara, d'aportar una resposta definitiva.